

Załącznik nr 1
Do uchwały NR XXVII/244/16
Sejmiku Województwa
Podlaskiego z dnia 29 sierpnia
2016 r.

**Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
w Białymstoku**

**Program
na rzecz osób starszych
w województwie podlaskim na lata
2016-2020**

Białystok 2016

Spis skrótów

DPS - Dom Pomocy Społecznej

GUS - Główny Urząd Statystyczny

NFZ - Narodowy Fundusz Zdrowia

OPS - Ośrodek Pomocy Społecznej

PCPR - Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

POZ - Podstawowa Opieka Zdrowotna

ROPS - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

UTW - Uniwersytet Trzeciego Wieku

WHO - Światowa Organizacja Zdrowia

SPIS TREŚCI

1.	Wprowadzenie	4
2.	Metodologia tworzenia Programu.....	5
3.	Cele i działania	11
4.	Monitoring Programu.....	17
5.	Wdrażanie i upowszechnianie Programu	17
6.	Finansowanie Programu	18

1. Wprowadzenie

Proces starzenia się ludności, nazywany też starzeniem demograficznym, to zmiana w strukturze wieku populacji polegająca na wzroście procentowego udziału ludzi starszych. Granica od której rozpoczyna się starość jest różnie definiowana. Na potrzeby niniejszego Programu przyjęto definicję starości według Światowej Organizacji Zdrowia (*ang. WHO-World Health Organization*). WHO za początek starości uznaje 60 rok życia. Wyróżnia się trzy zasadnicze etapy starości. Pierwszy (tzw. wczesna starość) dotyczy **wieku podeszłego** i trwa od 60 do 75 roku życia. Kolejny etap (tzw. późna starość) obejmuje **wiek starczy** tj. od 75 do 90 roku życia. Ostatni etap (tzw. długowieczność) określanymi jako **wiek sędziwy** dotyczy osób w wieku 90 lat i powyżej.

Proces starzenia się ludności jest bardzo istotny ze społecznego punktu widzenia, gdyż populacja osób starszych to zbiorowość posiadająca swoją specyfikę. Za podstawowe cechy starości uważa się: znaczny spadek zdolności adaptacyjnych człowieka w wymiarze biologicznym, psychospołecznym, postępujące ograniczenie samodzielności życiowej oraz stopniowe nasilenie się zależności od otoczenia.

Postępujący proces starzenia się populacji wymaga wielokierunkowych działań, których głównym celem będzie **zapewnienie godnego starzenia się poprzez poprawę jakości i poziomu życia oraz tworzenie warunków do aktywności zawodowej i społecznej osób starszych**. Dotychczas realizowana polityka wobec osób starszych nastawiona była na zapewnienie tej grupie osób dochodów i opieki zdrowotnej oraz wsparcie rodziny w jej funkcjach opiekuńczych. Zmiana liczebności, jak również struktury grupy osób starszych oraz malejące możliwości rodziny w zapewnieniu pomocy i oparcia, rodzą potrzebę nowego podejścia do problemów osób starszych.

Program powstał w związku z rosnącym zapotrzebowaniem na profesjonalną asystę i opiekę nad osobami starszymi oraz w odpowiedzi na potrzebę działań aktywizujących osoby starsze w pełniejszym udziale w życiu społecznym i kulturalnym. W obecnych czasach coraz wyraźniej rysuje się potrzeba tworzenia organizacji, klubów, świetlic, uniwersytetów i innych tego typu ośrodków, w których osoby w wieku senioralnym mogłyby znaleźć miejsce dla realizacji swoich pasji, zainteresowań oraz dla zaspokojenia potrzeby kontaktów społecznych i uczestnictwa w życiu kulturalnym. Rodzi się konieczność tworzenia przestrzeni dla starszych ludzi, koncentrujących działania aktywizujące, opiekuńcze, profilaktyczne, terapeutyczne i poradnicze służące poprawie jakości ich życia. Program ten ma być zatem

impulsem do wdrażania trwałych, systemowych rozwiązań na rzecz seniorów z terenu województwa podlaskiego, zapobiegając tym samym powielaniu i rozproszeniu działań w tym kierunku.

Program na rzecz osób starszych w województwie podlaskim na lata 2016-2020 określa politykę województwa prowadzoną wobec osób starszych, cele oraz główne działania zmierzające do ich osiągnięcia. Jest odpowiedzią na współczesne wyzwania najbliższych lat, pozwalającą na kształtowanie regionu przyjaznego dla wszystkich jego mieszkańców poprzez uczynienie społecznego włączenia osób starszych jednym z głównych priorytetów polityki rozwoju województwa.

Treści Programu są spójne i komplementarne z założeniami:

- *Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego,*
- *Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności,*
- *Założeń Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014-2020,*
- *Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020,*
- *Strategii Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego do roku 2020,*
- *Programu pomocy społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu w województwie podlaskim na lata 2014-2020.*

2. Metodologia tworzenia Programu

W związku z potrzebą ukierunkowania polityki senioralnej w województwie podlaskim Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku zainicjował opracowanie „**Programu na rzecz osób starszych w województwie podlaskim na lata 2016-2020**”. W dniu 16 września 2015 r. Uchwałą Nr 77/869/2015 Zarządu Województwa Podlaskiego powołano **Zespół ds. opracowania Programu na rzecz osób starszych w województwie podlaskim na lata 2016-2020**.

W jego skład weszli przedstawiciele instytucji oraz organizacji pozarządowych realizujących działania na rzecz środowiska senioralnego w województwie podlaskim. Zespół tworzyło 19 osób a jego przewodniczącą została Dyrektor Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku – Elżbieta Rajewska – Nikonowicz.

Lp.	Nazwisko i imię	Instytucja
1	Rajewska-Nikonowicz Elżbieta	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku
2	Bednarek Bożena	Federacja Organizacji Pozarządowych Miasta Białystok

3	Bobrowska-Dąbrowska Krystyna	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku
4	Fabin Anna	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Łomży
5	Giesko Anna	Podlaski Urząd Wojewódzki
6	Gromadzka Katarzyna	Komenda Wojewódzka Policji w Białymstoku, Wydział Prewencji
7	Iwanowska-Klekotko Dorota	Wojewódzki Urząd Pracy
8	Janczuk Małgorzata	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku
9	Kozikowska Ewelina	Urząd Miejski w Białymstoku, Departament Spraw Społecznych
10	Lauryn Maria Jolanta	Suwalska Rada Seniora przy Urzędzie Miejskim w Suwałkach
11	Mendak Przemysław Marek	Suwalskie Stowarzyszenie Opieki Paliatywnej
12	Pyłkowska Alina	Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, Departament Zdrowia
13	Rudnik Honorata	Urząd Miejski w Suwałkach
14	Skorko Anna	Stowarzyszenie Akademia Plus 50
15	Sowulewska Jadwiga	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Zarząd Okręgowy w Suwałkach
16	dr Sztop-Rutkowska Katarzyna	Fundacja Laboratorium Badań i Działań Społecznych „SocLab”
17	Talmon Magdalena	Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury w Białymstoku
18	Tomaszewska Bożena	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku
19	Wołosik Jan	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Zarząd Okręgowy w Białymstoku

Program ma charakter interdyscyplinarny, a jego wdrażanie wymaga współpracy administracji rządowej i samorządowej oraz wielu partnerów tj. jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, instytucji naukowych, instytucji oświaty, kultury i edukacji, jednostek służby zdrowia, organizacji społecznych, a także podmiotów zajmujących się aktywizacją zawodową i społeczną.

Prace nad Programem rozpoczęły się 2 października 2015 r. i były kontynuowane podczas kolejnych dwóch spotkań warsztatowych Zespołu, w dniach 4 listopada oraz 16 grudnia 2015. Pierwszym etapem pracy nad Programem było zdiagnozowanie obszarów problemowych. W ramach tych obszarów zostało utworzonych pięć grup roboczych:

- I.** Zdrowie,
- II.** Bezpieczeństwo/Pomoc Społeczna,
- III.** Aktywność społeczna,
- IV.** Aktywność zawodowa,
- V.** Komunikacja.

Podczas zorganizowanych spotkań pracowano nad problemami oraz potrzebami osób starszych, celami strategicznymi i operacyjnymi do Programu, działaniami do realizacji w najbliższych latach oraz wskaźnikami wynikającymi ze zdiagnozowanych obszarów.

Omówiono również kwestie dotyczące harmonogramu wdrażania Programu, realizatorów, sposobu finansowania oraz monitorowania opracowanego dokumentu. Materiał ze spotkań warsztatowych Zespołu ds. opracowania Programu na rzecz osób starszych w województwie podlaskim na lata 2016-2020 został uzupełniony danymi wypracowanymi podczas I Podlaskiego Forum Aktywności Osób Starszych zorganizowanego przez Zarząd Województwa Podlaskiego i Stowarzyszenie Akademia Plus 50 oraz informacjami z debaty „Aktywność nie idzie na emeryturę”, organizowanej przez Suwalską Radę Seniorów i Prezydenta Miasta Suwałk.

Partycypacja środowisk ściśle związanych ze sprawami osób starszych w województwie podlaskim pozwoliła dokonać kompleksowej analizy problemów oraz potrzeb osób starszych. Wypracowany materiał przedstawiono poniżej.

I. Zdrowie

PROBLEMY	POTRZEBY
1) Niski poziom aktywności fizycznej wśród osób starszych	<ul style="list-style-type: none"> • Potrzeba edukacji zdrowotnej - kształcenie seniorów przez profesjonalistów edukacji zdrowotnej (liderów zdrowia), spotkania z lekarzami, ratownikami medycznymi i terapeutami • Zwiększenie świadomości osób starszych i ich rodzin dotyczącej problematyki prozdrowotnej • Obowiązkowa profilaktyka
2) Ograniczona dostępność do świadczeń zdrowotnych – brak wyodrębnionej, kompleksowej oferty, niska wycena świadczeń, brak innowacyjnej opieki	<ul style="list-style-type: none"> • Reforma ochrony zdrowia • Potrzeba systematycznego szkolenia /aktualizacji wiedzy (również o problemach uzależnień wśród osób starszych) • Zwiększenie poradni specjalistycznych w powiatach
3) Niewystarczająca promocja zdrowia i profilaktyki chorób	<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie białych sobót i niedziel na terenach wiejskich - porady, badania diagnostyczne lub inne świadczenia zdrowotne • Podniesienie profesjonalizmu i doświadczeń kadry usług zdrowotnych – certyfikaty • Zwiększenie liczby podmiotów przeprowadzających akcje edukacyjne z zakresu ochrony zdrowia i badań profilaktycznych
4) Brak systemu i sieci opieki geriatrycznej	<ul style="list-style-type: none"> • Braki kadrowe - zwiększenie zainteresowania kadry medycznej podnoszeniem kwalifikacji w zakresie geriatrii i opieki długoterminowej • Tworzenie poradni geriatrycznych • Uruchamianie oddziałów geriatrycznych • Zwiększenie podmiotów realizujących świadczenia opieki długoterminowej stacjonarnej i w warunkach domowych w ramach umowy NFZ • Zmiana wyceny punktów opieki geriatrycznej NFZ • Uświadamianie pozytywnych i ekonomicznych skutków opieki geriatrycznej
5) Niedostateczna infrastruktura opieki rehabilitacyjnej	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie liczby wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego i ortopedycznego • Zwiększenie podmiotów świadczących usługi ze środków publicznych • Zwiększenie liczby obiektów bez barier architektonicznych i transportowych

	<ul style="list-style-type: none"> Niwelowanie utrudnień komunikacyjnych w dotarciu do placówek służby zdrowia
6) Niewystarczająca infrastruktura socjalna i zdrowotna	<ul style="list-style-type: none"> Zwiększenie liczby podmiotów świadczących wsparcie osobom starszym: dzienne domy pomocy, domy pomocy społecznej, zakłady opieki długoterminowej, środowiskowe domy pomocy, placówki zapewniające opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym, osobom w podeszłym wieku z problemami psychicznymi zakłady opiekuńczo – lecznicze itp.

II. Bezpieczeństwo/Pomoc Społeczna

Bezpieczeństwo

PROBLEMY	POTRZEBY
1) Działalność oszustów tzw. „naciągaczy”, modyfikujących sposoby działania na szkodę osób starszych	<ul style="list-style-type: none"> Informowanie osób starszych za pomocą mediów oraz podczas organizacji różnych spotkań o sposobach działania oszustów Prelekcje z policją/instytucjami działającymi na rzecz osób starszych
2) Bariery architektoniczno-komunikacyjne sfery publicznej (windy, podjazdy)	<ul style="list-style-type: none"> Modernizacja obiektów sfery publicznej
3) Brak możliwości transportu (wieś – miasto) transport jest niewystarczający, długie kolejki, ograniczony czasowo, w weekendy nie funkcjonuje	<ul style="list-style-type: none"> Wykorzystanie autobusów szkolnych do przewozu osób starszych oraz zakup busów ze środków PEFRON dla osób niepełnosprawnych
4) Brak lub niewystarczająca ilość programów profilaktycznych (problemy z przekazem informacji)	<ul style="list-style-type: none"> Współpraca z duszpasterzami i sołtysami dotycząca wdrażania programów profilaktycznych Premiowanie sołtysów za dodatkowe działania dotyczące programów/działań profilaktycznych
5) Niewystarczająca wiedza/bagatelizowanie spraw odnośnie własnego bezpieczeństwa - duży procent osób starszych biorących udział w wypadkach drogowych	<ul style="list-style-type: none"> Informowanie o potrzebach stosowania odbłasków oraz wyposażenia osób starszych w odbłaski (nieodpłatne lub za 1 zł)
6) Niewystarczająca wiedza w zakresie zawierania umów przez telefon oraz zakupów na pokazach	<ul style="list-style-type: none"> Dostarczenie wiedzy w zakresie zawierania umów przez telefon oraz zakupów na pokazach
7) Brak lub słabe możliwości dotarcia z informacjami (szczególnie do seniorów zamieszkujących obszary wiejskie)	<ul style="list-style-type: none"> Informowanie m.in. poprzez duszpasterzy i sołtysów, społeczność lokalną Stworzenie telefonu zaufania Wolontariat koleżeński

Pomoc Społeczna

PROBLEMY	POTRZEBY
1) Trudna sytuacja materialna osób starszych, (wzrost kosztów życia, rachunków, leków itp.)	<ul style="list-style-type: none"> Stosowanie systemu zniżek i ulg w opłatach rachunków oraz bezpłatne leki dla osób potrzebujących
2) Ograniczony dostęp do instytucji pomocowych (szczególnie osób z terenów wiejskich)	<ul style="list-style-type: none"> Ustalenie dyżurów telefonicznych w gminach, dotyczących szeroko pojętej pomocy/informacji o instytucjach pomocy
3) Brak poradnictwa specjalistycznego w gminach wiejskich	
4) Wysokie koszty utrzymania mieszkańca w DPS	<ul style="list-style-type: none"> Zwiększenie ilości Domów Dziennego Pobytu dla Seniorów (np. na każdym osiedlu i każdej gminie), klubów seniora, domów wzajemnej pomocy Rozwijanie usług opiekuńczych oraz socjalno-bytowych

5) Słaby/brak wolontariatu na rzecz osób starszych	<ul style="list-style-type: none"> Rozwijanie wolontariatu rówieśniczego tj. seniorzy dla seniorów
6) Brak możliwości lub bardzo drogie koszty wypożyczenia sprzętu rehabilitacyjnego	<ul style="list-style-type: none"> Dofinansowanie do wypożyczania sprzętu rehabilitacyjnego
7) Niewystarczająca ilość środków finansowych w budżetach samorządów na opiekę w środowisku	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój wolontariatu, w tym rówieśniczego Zwiększenie ilości działań dla organizacji pozarządowych
8) Brak wiedzy seniorów w zakresie możliwości korzystania z pomocy społecznej	<ul style="list-style-type: none"> Ustalenie dyżurów telefonicznych w gminach Publikacje w BP Urzędu informacji dotyczących możliwości pomocy Gazeta gminna i ulotki

III. Aktywność społeczna

PROBLEMY	POTRZEBY
1) Zbyt niskie uczestnictwo w kulturze, późne godziny seansów i zbyt wysokie ceny 2) Brak środków finansowych na inicjatywy lokalne	<ul style="list-style-type: none"> Zachęcenie do „wyjścia z domu” (skorzystanie z istniejącej oferty) Efektywna „Informacja” na poziomie gminy Oferta kulturalna dla seniorów w godz. przedpołudniowych i w preferencyjnych cenach (np. tydzień w miesiącu) Potrzeba organizacji działań międzypokoleniowych: tworzenie archiwum mówionego (np. DPS + przedszkole), wspólne imprezy integracyjne np. Dzień Seniora razem z Dniem Dziecka, wspólne ognisko, grzybobranie
3) Zbyt niskie uczestnictwo w edukacji nieformalnej; brak liderów – seniorów	<ul style="list-style-type: none"> Potrzeba szkolenia lokalnych liderów Szkolenia/edukacja ludzi młodych w zakresie problemu starości Oferta edukacyjna dla osób starszych: <ul style="list-style-type: none"> ➤ zdrowie, profilaktyka zdrowotna, wiedza o regionie ➤ poradnictwo: ekonomiczne, prawnicze, zdrowotne, konsumenckie ➤ bezpieczeństwo (bezpłatne konsultacje) ➤ szkolenia technologiczne (wsparcie dla „Latarników” - młodzi uczą seniorów) Współpraca międzypokoleniowa (temat: historia, kultura, dziedzictwo, kultura regionu itp.)
4) Zbyt niskie uczestnictwo osób starszych w wolontariacie oraz w działalności organizacji pozarządowych	<ul style="list-style-type: none"> Grupy wsparcia dla osób starszych i otoczenia Propagowanie idei wolontariatu - wolontariat seniorów (baza osób) Przystosowanie świetlic osiedlowych i wiejskich do potrzeb osób starszych Utworzenie centrów wolontariatu lub centrów seniora (co najmniej w trzech miastach: np. Białystok, Łomża, Suwałki, Bielsk Podlaski) Oferta dla mężczyzn Potrzeba stworzenia informatora miejskiego, punktu informacyjnego, bezpłatnej infolinii dla seniora Potrzeba grup wsparcia/pomoc sąsiedzka, stworzenie osiedlowych punktów samopomocowych (na podobieństwo banku czasu)
5) Turystyka - zbyt mała oferta i infrastruktura na obszarach wiejskich	<ul style="list-style-type: none"> Dostępność przestrzenna (transport, bariery architektoniczne)

6) Ograniczony dostęp przestrzenny (transport, miejsca spotkań – oferta głównie w dużych miastach)	
--	--

IV. Aktywność zawodowa

PROBLEMY	POTRZEBY
1) Kwalifikacje/kompetencje osób starszych niedostosowane do potrzeb rynku pracy (często niskie)	<ul style="list-style-type: none"> • Dostosowanie kompetencji i kwalifikacji do potrzeb rynku pracy i zmieniających się warunków otoczenia • Kształcenie informatyczne • Szkolenia zawodowe, miękkie (poradnictwo zawodowe)
2) Niska aktywność/mobilność osób starszych	<ul style="list-style-type: none"> • Uelastycznienie warunków czasu pracy osobom 60+ pracującym
3) Niższa wydajność osób starszych	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwijanie programów profilaktycznych zapobiegających wcześniejszemu przerwaniu aktywności zawodowej
4) Problemy zdrowotne	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwijanie programów profilaktycznych zapobiegające wcześniejszemu przerwaniu aktywności zawodowej
5) Mniejsza znajomość nowych technologii	<ul style="list-style-type: none"> • Kształcenie informatyczne
6) Bariery psychologiczne w poszukiwaniu pracy	<ul style="list-style-type: none"> • Szkolenia zawodowe, miękkie (poradnictwo zawodowe)
7) Negatywny wizerunek starszych pracowników (niższa wydajność, umiejętności, problemy zdrowotne itp.)	<ul style="list-style-type: none"> • Promowanie zdrowego stylu życia • Warsztaty tematyczne np. zdrowie, żywienie, fotografia, prawo itp. • Edukacja młodych ludzi w zakresie problemów starości
8) Brak upowszechnionej wśród pracodawców polityki zarządzania wiekiem	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa wizerunku pracujących osób 60+ (spoty, kampanie w TV, kampanie informacyjno-promocyjne, wymiana informacji pracodawca-pracownik, prelekcje) • Pomoc pracodawcom w opracowaniu polityki zarządzania wiekiem
9) Pracodawcy chętniej zatrudniają osoby młode	
10) Brak zapewnienia opieki starszym rodzicom	<ul style="list-style-type: none"> • Uelastycznienie warunków czasu pracy osobom 60+ pracującym • Stworzenie warunków do godnego życia z opieką nad osobą zależną

V. Komunikacja

PROBLEMY	POTRZEBY
1) Brak komunikacji pomiędzy instytucjami, organizacjami i osobami starszymi (brak informacji zintegrowanej)	<ul style="list-style-type: none"> • Zintegrowanie informacji pomiędzy instytucjami, organizacjami i osobami starszymi
2) Brak przepływu informacji o sprawach ważnych dla osób starszych dotyczących wszystkich obszarów	<ul style="list-style-type: none"> • Łatwy, szybki dostęp do informacji o sprawach różnych dla osób starszych
3) Niewłaściwie dobrane formy, sposoby informacji i komunikacji w mediach i innych nośnikach	<ul style="list-style-type: none"> • Dobór odpowiednich form i sposobów informacji i komunikacji w mediach i na innych nośnikach
4) Brak gazety (drukowanej i w formie PDF) skierowanej do osób starszych	<ul style="list-style-type: none"> • Popularyzacja ważnych informacji dla osób starszych w formie gazety
5) Niedostateczna prezentacja aktywności osób	<ul style="list-style-type: none"> • Potrzeba promocji aktywności osób starszych

starszych i organizacji senioralnych województwa podlaskiego oraz integracji międzypokoleniowej	i organizacji senioralnych województwa podlaskiego oraz integracji międzypokoleniowej
6) Brak cyklicznych programów radiowych i telewizyjnych współtworzonych przez osoby starsze w mediach publicznych	<ul style="list-style-type: none"> • Współtworzenie przez osoby starsze cyklicznych programów w mediach publicznych
7) Niewystarczająca wiedza osób starszych na temat nowych technologii komunikacyjnych	<ul style="list-style-type: none"> • Popularyzacja wśród osób starszych wiedzy na temat nowych technologii
8) Brak strony internetowej (np. senior.podlaski.pl) dedykowanej osobom starszym w regionie	<ul style="list-style-type: none"> • Dostęp osób starszych do strony internetowej im dedykowanej
9) Negatywny wizerunek osoby starszej	<ul style="list-style-type: none"> • Propagowanie zmiany wizerunku
10) Niedostateczne wykorzystanie potencjału osób starszych (wiedza, doświadczenie, kreatywność)	<ul style="list-style-type: none"> • Potrzeba właściwego wykorzystania potencjału osób starszych

3. Cele i działania

W niniejszym dokumencie przedstawiono kompleksowe podejście do rozwiązywania najbardziej newralgicznych problemów społecznych dotyczących osób starszych z terenu województwa podlaskiego. Określono cele strategiczne, operacyjne i działania, wokół których będą koncentrowały się zadania podmiotów zaangażowanych w realizację Programu. W celu monitorowania wdrażanego Programu oraz oceny jego skuteczności i efektywności w stosunku do ustalonych celów opracowano również zestawy wskaźników na poszczególnych poziomach celów strategicznych.

I. ZDROWIE

Postępujący proces starzenia się ludności Polski stanowi istotne wyzwanie dla systemu opieki zdrowotnej. Wzrost liczby osób starszych wiąże się ze zwiększeniem obciążenia systemu ochrony zdrowia kosztami opieki nad tą grupą ludności. Ze względu na rosnący odsetek osób starszych, coraz ważniejsze staje się wspieranie idei starzenia się w zdrowiu. Priorytetowa staje się poprawa dostępności opieki zdrowotnej dla osób w podeszłym wieku, w tym w rozwój infrastruktury opieki geriatrycznej czy długoterminowej, oraz zapewnienie dostępu do odpowiednio przeszkolonego personelu medycznego w zakresie opieki nad seniorami.

CEL STRATEGICZNY: WZROST DOSTĘPNOŚCI USŁUG ZDROWOTNYCH NA RZECZ OSÓB STARSZYCH W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM
Cel operacyjny 1. Zwiększanie dostępu do placówek opieki medycznej dla osób starszych
Działania: <ul style="list-style-type: none"> • Inicjowanie i promowanie tworzenia w szpitalach oddziałów geriatrycznych oraz poradni geriatrycznych

<ul style="list-style-type: none"> • Inicjowanie tworzenia wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego, ortopedycznego i pielęgnacyjnego • Realizacja projektów/programów z obszarów: profilaktyki ochrony zdrowia, usług medycznych czy rehabilitacji osób starszych • Promowanie „białych sobót i niedziel”, w szczególności na terenach wiejskich
<p>Cel operacyjny 2. Wzrost kompetencji kadr służby zdrowia w zakresie opieki nad osobami starszymi</p> <p>Działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Promowanie na uczelniach wyższych tworzenia kierunków kształcących gerontologów, geriatrów itp. • Organizowanie szkoleń i kursów dla kadry medycznej (szczególnie dla lekarzy POZ) w dziedzinie gerontologii • Organizowanie i przeprowadzanie kampanii społecznych, informacyjno-edukacyjnych w mediach regionalnych na temat profilaktyki ochrony zdrowia
<p>Cel operacyjny 3. Rozwój usług opiekuńczo-leczniczych</p> <p>Działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kontraktowanie ze środków NFZ większej liczby świadczeń zdrowotnych w zakresie opieki geriatrycznej, długoterminowej, psychogeriatrycznej i paliatywnej w tym opieki w warunkach domowych (zamieszkania pacjenta) • Inicjowanie sieci opiekunów „Sami sobie” • Organizowanie seminariów, konferencji mających na celu budowanie świadomości w zakresie potrzeb i konieczności kształcenia kadry medycznej w kierunku zdobywania i podwyższania kwalifikacji w dziedzinie geriatry, opieki długoterminowej i chorób przewlekłych • Promowanie nowoczesnych technologii i rozwiązań w zakresie niebezpośrednich usług opiekuńczych (np. teleopieka, sygnalizatory ruchu itp.) <p>Wskaźniki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • liczba poradni geriatrycznych • liczba oddziałów geriatrycznych • liczba zakładów opiekuńczo-leczniczych

II. BEZPIECZEŃSTWO/POMOC SPOŁECZNA

Potrzeba bezpieczeństwa jest jedną z najbardziej istotnych potrzeb człowieka, zapewniającą jego harmonijny i wszechstronny rozwój. Osoby starsze to grupa osób szczególnie narażona na różnego rodzaju niebezpieczeństwa. Są to osoby o szczególnych predyspozycjach psychicznych: ufne, życzliwe, otwarte, często nie posiadające dostatecznej wiedzy pozwalającej na właściwą ochronę przed zagrożeniami. Decyduje to o tym, iż często stają się one ofiarami wypadków, przestępstw oraz innych niebezpieczeństw, stanowiących zagrożenie dla ich życia, zdrowia lub mienia. W związku z powyższym należy osoby starsze otoczyć szczególną opieką przekazując im wiedzę na temat istniejących zagrożeń, aby mogli oni świadomie i rozważnie reagować, kiedy znajdą się w sytuacji zagrażającej ich bezpieczeństwu.

CEL STRATEGICZNY: ZAPEWNIENIE BEZPIECZEŃSTWA OSÓB STARSZYCH
Cel operacyjny 1. Rozszerzenie działań profilaktycznych na rzecz bezpieczeństwa osób starszych
Działania: <ul style="list-style-type: none"> • Promowanie działań profilaktycznych na rzecz osób starszych • Organizowanie spotkań edukacyjno-informacyjnych na rzecz bezpieczeństwa osób starszych
Cel operacyjny 2. Zwiększenie zaangażowania środowiska lokalnego w działaniach na rzecz osób starszych
Działania: <ul style="list-style-type: none"> • Współpraca środowiska lokalnego i mediów w zakresie poprawy bezpieczeństwa • Zaangażowanie środowiska seniorów w zakresie poprawy wzajemnego bezpieczeństwa • Wspieranie inicjatyw tworzenia dziennych domów pomocy i klubów seniora
Cel operacyjny 3. Minimalizacja barier w przestrzeni publicznej
Działania: <ul style="list-style-type: none"> • Dostosowanie przestrzeni architektonicznej i komunikacyjnej do potrzeb osób starszych
Cel operacyjny 4. Rozwój usług społecznych i opiekuńczych dostosowanych do potrzeb osób starszych
Działania: <ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych form pomocy dziennej dla osób starszych • Promowanie tworzenia oferty usług opiekuńczych dla osób starszych • Zlecanie organizacjom pozarządowym zadań w obszarze wsparcia osób starszych
Wskaźniki: <ul style="list-style-type: none"> • liczba działań profilaktycznych na rzecz bezpieczeństwa osób starszych • liczba osób objęta pomocą w formie usług opiekuńczych w wieku poprodukcyjnym • liczba dotacji udzielonych organizacjom pozarządowym na zadania w obszarze wsparcia osób starszych przez samorząd województwa

III. AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA *(edukacja, kultura, turystyka, integracja)*

Starość kojarzona jest często z biernością, chorobą, samotnością. A wcale nie musi tak być. Wręcz przeciwnie, dzięki wydłużaniu się ludzkiego życia i stałej poprawie jego jakości, w tym także stanu zdrowia, może być to czas aktywnej realizacji własnych pasji i marzeń. Aktywne starzenie wśród mieszkańców województwa podlaskiego wciąż jest nowym zagadnieniem. W związku z tym należałoby podejmować działania zwiększające aktywność zarówno kulturalną, edukacyjną jak i społeczną osób starszych. Dużą rolę w tym zakresie

mogą odegrać organizacje społeczne, które stanowią dobrą formę dla realizacji aktywności osób starszych. Przykładem są choćby Uniwersytety Trzeciego Wieku czy Społeczne Banki Czasu skupiające osoby starsze.

CEL STRATEGICZNY: ZWIĘKSZENIE AKTYWNOŚCI KULTURALNEJ, EDUKACYJNEJ I SPOŁECZNEJ OSÓB STARSZYCH
Cel operacyjny 1. Zwiększenie aktywności kulturalnej osób starszych
Działania: <ul style="list-style-type: none"> • Poszerzenie oferty kulturalnej z uwzględnieniem potrzeb osób starszych • Organizacja działań międzypokoleniowych
Cel operacyjny 2. Rozszerzenie oferty edukacyjnej dla osób starszych (w szczególności w małych miejscowościach i na terenach wiejskich)
Działania: <ul style="list-style-type: none"> • Organizacja przedsięwzięć z zakresu edukacji wewnątrz i międzypokoleniowej
Cel operacyjny 3. Rozwój aktywności społecznej/obywatelskiej osób starszych
Działania: <ul style="list-style-type: none"> • Propagowanie idei wolontariatu osób starszych • Wzmocnienie roli lokalnych liderów • Organizacja działań mających na celu wzrost aktywności osób starszych w sferze publicznej
Cel operacyjny 4. Wzmocnienie integracji międzypokoleniowej
Działania: <ul style="list-style-type: none"> • Propagowanie idei solidarności międzypokoleniowej • Organizacja działań w zakresie korzystania z nowych technologii • Organizacja działań z zakresu turystyki i sportu łączących pokolenia
Wskaźniki: <ul style="list-style-type: none"> • liczba świetlic i klubów dla seniorów • liczba uniwersytetów trzeciego wieku

IV. AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA (srebrna gospodarka)

Ze względu na rosnącą liczbę osób starszych oraz malejący przyrost naturalny, a co za tym idzie, zmniejszającą się liczbę potencjalnych oraz przyszłych pracowników, czyli

wytwórców produktu krajowego brutto, jednym z najistotniejszych celów polityki społecznej w dobie starzenia się społeczeństwa jest wspieranie aktywnego starzenia się i wydłużanie okresu życia zawodowego w celu utrzymania bądź pozyskania odpowiedniego poziomu zatrudnienia osób w wieku poprodukcyjnym. Jest to jeden z priorytetów do realizacji w najbliższych latach.

CEL STRATEGICZNY: WZROST AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ OSÓB STARSZYCH
Cel operacyjny 1. Zapewnienie jak najdłuższej aktywności zawodowej osób starszych
<p>Działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Promowanie zatrudnienia i aktywność zawodowej osób starszych • Tworzenie warunków pracy przyjaznych osobom 60+ oraz promowanie idei zarządzania wiekiem w firmach • Wspieranie pracodawców we wprowadzaniu i rozwijaniu zarządzania wiekiem w firmie • Rozwijanie programów profilaktycznych zapobiegających wczesnemu przerwaniu aktywności zawodowej • Stworzenie platformy informacyjnej promującej potencjał osób starszych
Cel operacyjny 2. Dostosowanie kwalifikacji i kompetencji osób starszych do zmieniających się warunków na rynku pracy
<p>Działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie osób starszych w podnoszeniu kwalifikacji, umiejętności i kompetencje oraz organizowanie doradztwa zawodowego • Rozwijanie form kształcenia ustawicznego na rzecz osób starszych • Realizacja programów aktywizujących osoby starsze
Cel operacyjny 3. Rozwijanie srebrnej gospodarki z wykorzystaniem potencjału osób starszych
<p>Działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie kampanii informacyjnych dotyczących podmiotów ekonomii społecznej tworzonych przez osoby starsze i działających na rzecz osób starszych • Wspieranie podmiotów ekonomii społecznej tworzonych przez osoby starsze i działające na ich rzecz (doradztwo, szkolenia, dofinansowanie i różne formy) • Promowanie dobrych praktyk
<p>Wskaźniki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób w wieku 50 lat i więcej aktywnych zawodowo ogółem • Liczba osób w wieku 50 lat i więcej aktywnych zawodowo pracujących • Liczba osób w wieku 50 lat i więcej aktywnych zawodowo bezrobotnych • Liczba osób w wieku 50 lat i więcej biernych zawodowo

V. KOMUNIKACJA (dostęp do informacji)

Relacje międzyludzkie stanowią jeden z najważniejszych czynników wpływających na jakość życia. Istotną rolę pełni komunikacja. Jest ona zjawiskiem polegającym na wzajemnym przekazywaniu sobie informacji. Podeszły wiek i związane z nim zmiany mogą utrudniać komunikację seniorów z otoczeniem. W związku z powyższym istotne jest podejmowanie działań zwiększających dostęp do informacji dla osób starszych oraz kształtowanie pozytywnego wizerunku tej grupy osób.

CEL STRATEGICZNY: POPRAWA JAKOŚCI KOMUNIKACJI
Cel operacyjny 1. Zwiększenie dostępu do informacji dla osób starszych z wykorzystaniem odpowiednich form i narzędzi
Działania: <ul style="list-style-type: none">
• Stworzenie strategii komunikacji oraz zaplanowanie systemu wzajemnego informowania (ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych z obszarów wiejskich)
• Działania informacyjne dostosowane do potrzeb osób starszych (w tym: z udziałem osób starszych)<ul style="list-style-type: none">
– formy tradycyjne (np. gazeta, program TV lub radiowy)
– formy elektroniczne (np. Internet, media społecznościowe)
– inne formy (np. kampanie, spotkania obywatelskie)
• Edukacja cyfrowa osób starszych (np. szkolenia, warsztaty, doradztwo indywidualne i grupowe)
Cel operacyjny 2. Zwiększenie poziomu komunikacji osób starszych z otoczeniem
Działania: <ul style="list-style-type: none">
• Popularyzacja wśród osób starszych wiedzy na temat nowych technologii i ich wykorzystania (np. poprzez organizowanie techklubów, kawiarenek, webinarów, szkoleń on-line, pracowni cyfrowych dla osób starszych)
• Współpraca komunikacyjna i informacyjna pomiędzy seniorami a samorządem, administracją publiczną, organizacjami pozarządowymi, obywatelami itp.
• Promowanie tworzenia Rad Seniorów (w tym Rady Seniorów przy Marszałku Województwa Podlaskiego)
• Promowanie integracji międzypokoleniowej i integracji między Radami Seniorów a osobami starszymi<ul style="list-style-type: none">
– działania popularyzujące „Program na rzecz osób starszych w województwie podlaskim na lata 2016-2020”
– organizacja zjazdów, konferencji, warsztatów partycypacyjnych, wizyt studyjnych, szkoleń medialnych itp.
– organizacja działań medialnych z udziałem osób starszych (np. własna strona internetowa, gazeta internetowa)
Cel operacyjny 3. Poprawa wizerunku osób starszych
Działania: <ul style="list-style-type: none">
• Przygotowanie kampanii społecznej (np. prezentacja twórczości osób starszych, organizacja konkursu w zakresie wolontariatu seniora)
• Organizacja Dnia Szacunku dla Osób Starszych (cykl działań organizowanych na rzecz osób

starszych)
Wskaźniki: <ul style="list-style-type: none"> • Liczba rad seniorów w województwie

4. Monitoring Programu

Monitoring to skuteczne i efektywne narzędzie operacyjne umożliwiające zarządzanie *Programem na rzecz osób starszych w województwie podlaskim na lata 2016-2020*. W oparciu o uzyskanie, w ramach systemu monitorowania, bieżących informacji na temat realizacji Programu możliwe będzie szybkie identyfikowanie wszelkich nieprawidłowości, a dzięki temu podejmowanie odpowiednich działań zaradczych.

Proces monitorowania będzie polegał na systematycznym obserwowaniu zmian zachodzących w ramach poszczególnych celów założonych w Programie. Pozwoli to ocenić postępy z prowadzonych działań, zweryfikuje kierunek zmian, a także umożliwi bieżącą modyfikację działań oraz dostosowanie zapisów Programu do zmieniających się warunków. Produktem monitoringu będzie informacja opracowana na podstawie dostępnych danych statystycznych, m.in. dostępnych w raportach częściowych oraz pochodzących ze statystyki ogólnej. Dane te w ramach potrzeb mogą być uzupełniane wynikami badań własnych (zarówno ilościowych jak i jakościowych). Mierzone będą w szczególności wartości zagregowanych wskaźników opracowanych na użytek systemu monitorowania.

Za monitoring odpowiedzialne będą podmioty zaangażowane w realizację Programu, przy koordynacji Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku oraz Zespołu ds. opracowania Programu na rzecz osób starszych w województwie podlaskim na lata 2016-2020. Monitoring prowadzony będzie co dwa lata.

5. Wdrażanie i upowszechnianie Programu

Warunkiem efektywności działań zawartych w Programie jest skoordynowana współpraca wszystkich realizatorów **Programu na rzecz osób starszych w województwie podlaskim na lata 2016-2020**. Realizatorami *Programu na rzecz osób starszych w województwie podlaskim na lata 2016-2020* będą:

- Samorząd województwa i jego jednostki organizacyjne,

- Samorządy powiatowe i gminne oraz ich jednostki organizacyjne, w tym: ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie oraz inne jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej,
- Administracja rządowa,
- Policja,
- Podlaskie Kuratorium Oświaty,
- Placówki, instytucje i inne podmioty kulturalne, oświatowe, zdrowotne i szkoleniowe,
- Szkoły, uczelnie,
- Organizacje pozarządowe, instytucje i organizacje kościelne, związki wyznaniowe,
- Media,
- Rady seniorów,
- Podmioty ekonomii społecznej,
- Wolontariusze, grupy samopomocowe i grupy nieformalne.

Wdrażanie Programu będzie miało charakter ciągły i otwarty, stąd też odstąpiono od określenia harmonogramu realizacji działań cząstkowych w poszczególnych latach. Z uwagi na potrzebę bieżących działań w obszarze polityki senioralnej, za celowe uznano pozostawienie pewnej elastyczności co do charakteru jak i terminów poszczególnych działań. Bieżąca realizacja działań będzie zależała od posiadanych środków finansowych oraz zdiagnozowanych jak również zgłaszanych potrzeb w tym temacie.

Działania związane z upowszechnianiem Programu należeć będą do kompetencji Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku. Tego typu inicjatywy będą podejmowane we współpracy z instytucjami pomocy i integracji społecznej szczebla powiatowego, gminnego a także z podmiotami, służbami i organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób starszych w województwie podlaskim.

6. Finansowanie programu

Zakres realizacji działań ujętych w Programie w znacznej mierze uzależniony będzie od wielkości środków finansowych Samorządu Województwa Podlaskiego, samorządów powiatów i gmin, a także środków będących w dyspozycji organizacji pozarządowych i innych podmiotów zaangażowanych w działania na rzecz osób starszych.

Podstawowymi źródłami finansowania Programu będą:

- budżet państwa,

- środki finansowe samorządu województwa, powiatów i gmin,
- środki zewnętrzne, w tym fundusze strukturalne,
- środki pozyskiwane przez organizacje pozarządowe.

Finansowanie zadań realizowanych przez Samorząd Województwa Podlaskiego objętych Programem uwarunkowana będzie wysokością środków finansowych przewidzianych w budżecie samorządu.

Problematyka starości i ludzi starszych jest bardzo złożona, a jednocześnie jak dotąd zaniedbana w ramach polityki społecznej. Przedstawiony materiał wskazuje, że w obszarze polityki senioralnej województwa podlaskiego jeszcze wiele do zrobienia. Niemniej jednak wdrożenie postulowanych wyżej punktów powinno przyczynić się do znaczących zmian w zakresie funkcjonowania ludzi starszych w dzisiejszej rzeczywistości. Im działania te będą wdrożone szybciej, tym łatwiej będzie zmierzyć się z wyzwaniami, jakie niesie ze sobą życie w starzejącym się społeczeństwie.